

Nr 57.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa bestämmelser beträffande rätt till pension för överståthållaren samt befattningshavare vid överståthållarämbetets kansli- och polisavdelningar m. m.; given Stockholms slott den 25 januari 1929.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sven Lübeck.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 25 januari 1929.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDAVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Departementschefen, statsrådet Lübeck, anför efter gemensam beredning med t. f. chefen för finansdepartementet:

Tidigare denna dag har Kungl. Maj:t på min föredragning beslutat till riksdagen avlåta proposition (nr 56) med förslag angående omorganisation av överståthållarämbetet samt ändrad fördelning mellan staten och Stockholms stad av kostnaderna för dess verksamhet. Till grund för propositionen har lagts ett av 1924 års landsstatslönesakkunniga avgivet förslag.

Bihäng till riksdagens protokoll 1929. 1 saml. 45 häft. (Nr 57.)

Vid anmälan av berörda proposition anhöll jag att senare få återkomma till vissa med förslaget sammanhängande pensionsfrågor, nämligen spörsmål om överståthållarens rätt till pension, om rätt till pension för vissa nuvarande befattningshavare vid överståthållarämbetet samt om nuvarande befattningshavares familjepensionsförhållanden. Jag torde nu få till behandling upptaga dessa frågor.

I. Överståthållaren.

De sakkunniga hava med avseende å överståthållaren föreslagit, att han skulle åtnjuta en årlig lön av 25,000 kronor. Uti den proposition angående omorganisation av överståthållarämbetet, som Kungl. Maj:t tidigare denna dag beslutat avlåta till riksdagen, har föreslagits en förhöjning av överståthållarens kontanta avlöningsförmåner till 30,000 kronor om året. Särskilt beslut lärer i sammanhang därmed böra meddelas angående överståthållarens pension. I likhet med vad fallet är beträffande landshövdingarna skulle nämligen överståthållaren enligt det framlagda förslaget icke bliva underkastad bestämmelserna i gällande avlöningsreglemente, och följaktligen skulle ej heller föreskrifterna i kungörelsen den 29 juni 1921 (nr 456) med bestämmelser för vissa tjänstemän vid statsdepartement och andra till den civila statsförvaltningen hörande verk i fråga om rätt till pension utan vidare bliva å honom tillämpliga.

De sakkunniga hava för sin del funnit uppenbart, att överståthållarens pension bör beräknas efter enahanda grund, som beträffande justitieråd, regeringsråd och landshövdingar för närvarande är fallet, eller till ett belopp av 9,996 kronor årligen. De sakkunniga hava med avseende härå anført i huvudsak följande:

Med avseende å överståthållarens pensionsrätt hava bestämmelser länge saknats, och man har då tillämpat de äldre pensionsförfattningarna rörande civila ämbets- och tjänstemäns rätt till pension från allmänna indragningsstaten. Enligt dessa bestämmelser skulle överståthållaren vid fyllda 70 år och efter minst 30 års oavbruten tjänstetid eller vid 65 års ålder efter vid pass 40 års tjänstgöring och med intyg om försvagad hälsa äga att i årlig pension uppbära 80 % av den från statsverket utgående lönen jämte lönetillägg.

Överståthållarens avlöningsförmåner äro för närvarande bestämda på följande sätt:

från statsverket	lön	..... kronor	4,681: 45	
	taffelpenningar	..... »	2,001: —	
	lönetillökning	..... »	2,317: 55	
	tillfällig löneförbättring	..... »	4,000: —	13,000: —
från Stockholms stad	till extra utgifter	..... kronor	8,550: —	
				<u>Kronor 21,550: —</u>

Vid pensionsbeloppets beräkning har givetvis hänsyn icke av statsverket tagits till de lönebelopp, som utgå från Stockholms stad, och ej heller till de s. k. taffelpenningarna; att ej heller den tillfälliga löneförbättringen, varom beslut första gången fattades vid 1919 års riksdag, därvid kunnat medräknas, är uppenbart. Då sålunda de egentliga lönebeloppen tillhopa utgjorde allenast 6,999 kronor samt pensionen skulle utgöra 80 % härav, blev alltså pensionsbeloppet 5,599 kronor 20 öre. I statsverkspropositionen till 1887 års andra lag-

tina riksdag föreslogs pensionsbeloppets höjande till samma belopp, som landshövdingarna enligt 1884 års riksdags beslut ägde åtnjuta, eller 6,000 kronor årligen. Denna pension skulle enligt propositionen utgå från och med månaden näst efter den, då överståthållaren efter 65 levnadsår och minst 35 tjänstår, därav minst 10 år såsom landshövding eller överståthållare, avgått från ämbetet. Statsutskottet avstyrkte emellertid framställningen under motivering att, om pensionsbeloppet vore otillräckligt, Stockholms stad borde bidra med fyllnaden, och riksdagens beslut avfattades i enlighet därmed. Efter tillkomsten av lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension ansågs överståthållarens rätt till pension inträda vid uppnådda 67 levnadsår. Pensionsbeloppet utgjorde, enligt 18 § b) i nämnda lag, fortfarande 80 % av lönen eller 5,599 kronor 20 öre årligen. Pensionen utgick jämväl med nämnda belopp, intill dess 1920 års riksdag i anledning av en utav Kungl. Maj:t avlåten framställning höjde pensionsbeloppet till 6,000 kronor årligen. Å detta belopp är emellertid överståthållaren berättigad att jämlikt kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer erhålla förhöjningar med tillhoppa 1,632 kronor. Pensionen skulle alltså, oberäknat dyrtidstillägg, i sin helhet belöpa sig till 7,632 kronor.

Överståthållarens nuvarande ogynnsamma ställning i pensionshänseende torde än skarpare än vid jämförelse med justitierådens, regeringsrådets och landshövdingarnas pensionsförmåner framträda vid en jämförelse med honom underlydande ämbets- och tjänstemän. Enligt tjänstereglementet för Stockholms stad äro, under förutsättning av tillräcklig tjänstetid, redan befattningshavarna i stadens tjuguförsta lönegrupp berättigade till *högre* pension än 6,000 kronor årligen; pensionsbeloppet stiger sedan till 8,000 kronor, vilket belopp utgår redan till befattningshavare i tjugufjärde lönegruppen. Ett pensionsbelopp av 8,000 kronor tillkommer därför polismästaren, polisdomaren, de fyra polisintendenterna och polissekreteraren; en pension till belopp mellan 6,000 och 8,000 kronor utgår till sekreteraren hos polismästaren, polisassessorerna och biträdande polissekreteraren, ävensom, enligt särskilt beslut, till stadsfiskalerna.

De sakkunniga hemställa därför, att för bestämmande av pensionsbelopp för överståthållare skall gälla ett tjänstepensionsunderlag av 9,996 kronor.

Statskontoret har i avgivet utlåtande anslutit sig till de sakkunnigas förslag i fråga om överståthållarens pensionsförmåner. Ej heller *överståthållarämbetet* har haft något att erinra däremot.

Vid en reglering av överståthållarens pensionsförhållanden kan uppenbarligen icke ifrågakomma annat än att beträffande pensionsunderlagets storlek jämställa överståthållaren med justitieråd, regeringsråd och landshövdingar, för vilka befattningshavare nu gäller ett pensionsunderlag av 9,996 kronor. Åt denna uppfattning har för övrigt redan 1928 års riksdag givit uttryck, då riksdagen på därom gjord framställning medgivit, att dåvarande överståthållaren Hederstierna finge efter avgång från tjänsten uppbära, utöver honom eljest tillkommande pension, en tilläggspension å allmänna indragningstaten till sådant belopp, att sammanlagda pensionen uppginge till 9,996 kronor.

Även beträffande pensionsavgiftens belopp bör tydligen överståthållaren likställas med justitieråd, regeringsråd och landshövding, för vilka nu gäller ett avgiftsbelopp av 600 kronor.

Å överståthållaren lärer, såsom de sakkunniga erinrat, lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension redan vara tillämplig. För genomförande av en pensionsreglering av nu ifrågasatt art torde därför annan åtgärd icke vara påkallad, än att erforderliga ändringar göras i förberörda kungörelse den 29 juni 1921 (nr 456) med bestämmelser för vissa tjänstemän vid statsdepartement och andra till den civila statsförvaltningen hörande verk i fråga om rätt till pension. Dessa ändringar lära icke behöva innebära annat, än att i 1 och 3 §§ av nämnda kungörelse, sådana dessa författningsrum lyda enligt kungörelsen den 18 juni 1926 (nr 273), ordet »överståthållare» inskjutes framför orden »justitieråd, regeringsråd och landshövding».

Det torde ankomma på chefen för finansdepartementet att i annat sammanhang hemställa om avlåtande till riksdagen av förslag i här berörda hänseenden.

II. Befattningshavarna vid överståthållarämbetets kansli- och polisavdelningar samt vid polisverket i Stockholm.

Ett genomförande av det för riksdagen framlagda förslaget till omorganisation av överståthållarämbetet skulle bland annat medföra åtskilliga förändringar i nuvarande befattningshavares ställning. Vissa av dessa måste flyttas från innehavd högre tjänst till lägre sådan, och ett flertal för närvarande kommunalavlönade tjänstemän komme att överföras till statsverkets lönestat. I den mån nuvarande befattningshavare härigenom skulle få vidkännas ekonomisk förlust, har i propositionen angående överståthållarämbetets omorganisation föreslagits, att till dem skulle enligt vissa angivna grunder utgå personliga lönetillägg. Därjämte har föreslagits, att befattningshavarna vid överförandet till statsverkets lönestat skulle vara berättigade att i *avlöningshänseende* tillgodoräkna sig förutvarande tjänstgöring vid överståthållarämbetet, såsom om de därunder innehaft statsavlönad befattning, ävensom att de, vilka under sin anställning vid överståthållarämbetet fått tillgodoräkna sig tidigare tjänstgöring utom verket i och för uppflyttning i högre löneklass, skulle i enahanda hänseende fortfarande få tillgodonjuta denna tjänstårsberäkning. Genom dessa bestämmelser har man således velat förebygga, att tvångsförflyttade befattningshavare skulle bliva i ekonomiskt hänseende sämre ställda än före förflyttningen. Den förändring i övrigt beträffande vissa nuvarande befattningshavares ställning, som skulle följa därav, att statens avlöningsreglemente bleve tillämpligt å dem i stället för Stockholms stads tjänstereglemente, har man däremot ansett böra omedelbart inträda. Härvid har dock undantag måst göras för sådana befattningshavare, vilka innehava fullmakt eller konstitutorial å tjänsten; dessa, vilkas antal uppskattas till nio, hava ansetts berättigade att fortfarande åtnjuta de förmåner, som enligt tjänstereglementet för Stockholms stad för närvarande äro dem tillförsäkrade.

Tydligen komma nu berörda ändrade förhållanden även att inverka å befattningshavarnas ställning i pensionshänseende. Så blir dock icke förhållandet beträffande tjänstemän, som för närvarande äro statsavlönade (tjänstemän vid nuvarande överståthållarämbetets kansli). Därest dessa tvångsförflyttas till tjänst i lägre lönegrad, äga de nämligen enligt bestämmelser i Kungl. Maj:ts brev den

21 maj 1926 atnjuta lön enligt den lönegrad, de vid förflyttningen tillhörde. I följd härav kommer för dem även tjänstepensionsunderlaget att beräknas efter sistnämnda lönegrad.

Beträffande kommunalavlönade befattningshavare, som förflyttas till stats-tjänst, inträder däremot ett annat förhållande, och särskilda bestämmelser äro därvidlag erforderliga. I den mån förflyttningen medför minskning i pensionsbeloppets storlek, bör uppenbarligen en tilläggspension utgå. Då enligt fram-lagt förslag denna skulle bestridas av Stockholms stad, lär emellertid frågan härom icke behöva i detta sammanhang upptagas; en redogörelse därför åter-finnes i förberörda proposition angående omorganisation av överståthållaräm-betet. Rörande förflyttningens övriga verkningar i pensionshänseende hava de sakkunniga anfört i huvudsak följande:

De olika bestämmelser, som meddelats i tjänstereglementet för Stockholms stad, å ena, och som gälla beträffande statsavlönade befattningshavare, å andra sidan, påkalla särskild uppmärksamhet, då fråga är om den *ålder*, vid vilken befattningshavares pensionsrätt inträder. Beträffande statens civila tjänstinne-havare är pensionsåldern, såvitt nu är i fråga, 67 år för manliga befattnings-havare och 60 år för kvinnliga, dock med rätt för vederbörande myndighet att låta med avskedet anstå, till dess befattningshavaren uppnår högst 70 år. Enligt tjänstereglementet för Stockholms stad, vilket innehåller bestämmelser även i nu berörda hänseende, är pensionsåldern för manliga tjänstinnehavare såsom regel 65 år, medan pensionsåldern för kvinnliga även här är 60 år; dock före-ligger rätt för vederbörande myndighet — i nu förevarande fall således för överståthållarämbetet — att undantagsvis medgiva befattningshavare att kvar-stå i tjänsten högst fem år därutöver. Från föreskriften, att kommunalavlönade befattningshavare äro berättigade och skyldiga att med pension avgå vid 65 års ålder, givas dock vissa undantag. Sålunda gäller med avseende å nu ifråga-varande tjänster, att pensionsåldern för polismästaren och polisintendenterna är 62 år.

I fråga om *företvarande kommunalavlönad befattningshavare*, vilken innehar fullmakt eller konstitutorial å tjänsten, torde gälla, att någon ändring av pen-sionsåldern icke kan ske i samband med omorganisationen. Naturligen gäller dock detta endast om och så länge befattningshavaren kvarstår å samma tjänst, som vid omorganisationens genomförande innehades.

Beträffande *övriga tjänstinnehavare* synes däremot förhållandet gestalta sig annorlunda. I och med att dessa göras till statsavlönade samt hänföras under statens avlöningsreglemente, torde utan vidare de statliga bestämmelserna an-gående pensionsåldern böra å dem tillämpas. Visserligen kunna häremot åtskil-liga erinringar göras. Dels kan man från befattningshavarnas sida anföra, att den lägre pensionsålder, som dittills varit dem tillförsäkrad, ur viss synpunkt utgjort en förmån, som de av billighetsskäl alltjämt borde få behålla. Dels kan man — och detta måhända med större fog — andraga, att man genom höjning av pensionsåldern å nu angivet sätt fördröjer jämväl den tidpunkt, vid vilken omorganisationen kan bli definitivt genomförd. Häremot må dock erinras, dels att en förhöjd pensionsålder ofta måste anses innebära en förmån för en arbetsduglig tjänstinnehavare, dels ock att beträffande nu ifrågakomna tjän-stemän den höjda pensionsåldern icke innebär annat, än att Stockholms stad får under ytterligare två år utbetala särskilt personligt lönetillägg; å omorgani-sationens genomförande inverkar deras särställning icke i övrigt. Med hänsyn till anförda omständigheter anse de sakkunniga, att ifrågavarande tjänsteinne-havare som regel icke böra undantagas från eljest för statens tjänstinnehavare gällande regler angående pensionsålderns inträde.

Ett undantag synes dock härvidlag, framhålla de sakkunniga, fortfarande böra göras för polismästaren och polisintendenterna i Stockholm. Dessa befattningars krävande natur och de stora fordringar, som måste ställas å deras innehavare, synas väl motivera en sänkning av den för statens befattningshavare eljest gällande pensionsåldern åtminstone till 65 år. De sakkunniga anse förty särskild föreskrift böra meddelas därom, att rätt och skyldighet till avgång med pension inträder för polismästaren och polisintendenterna vid uppnående av 65 års ålder, dock naturligen med rätt för Kungl. Maj:t att medgiva utsträckning av denna tid. Beträffande nuvarande innehavare av dessa befattningar torde dock böra medgivas rätt för dem att — därest de så önska — avgå med pension vid den för närvarande gällande åldern av 62 år. — Vad särskilt den nuvarande polismästaren vidkommer, har denne befattningshavare, även då han får tillgodoräkna sig sin tjänstgöring vid överståthållarämbetet, icke uppehållit statstjänst under så lång tid, som för erhållande av oavkortad pension erfordras. Med anledning härav synas särskilda bestämmelser böra meddelas därom, att befattningens nuvarande innehavare med avseende å pensionens beräkning äger tillgodoräkna sig den tid, varunder han i riket uppehållit polismästaretjänst, som om han därunder innehaft statstjänst.

I avgivna yttranden över förslaget hava *statskontoret* och *riksräkenskapsverket* icke funnit anledning till erinran däremot, varjämte *allmänna civilförvaltningens lönenämnd* icke funnit sig böra däröver göra särskilt uttalande.

Stockholms stad, som med vissa mindre erinringar godtagit de sakkunnigas förslag till omorganisation av överståthållarämbetet m. m., har på nu förevarande punkt icke framställt någon anmärkning mot förslaget.

Överståthållarämbetet har icke heller framställt erinran mot ifrågavarande förslag i vidare mån, än som framgår av vissa utav ämbetet åberopade yttranden från polismästaren och polisintendenterna i Stockholm.

Förste polisintendenten, som utövar chefskapet för poliskammaren, har intet att invända mot vad de sakkunniga föreslagit, och *andre polisintendenten*, som under polismästaren är chef för ordningspolisen, har ej heller framställt erinran däremot.

Tredje polisintendenten, chefen för kriminalavdelningen, ifrågasätter däremot lämpligheten av en så hög pensionsålder som 65 år för innehavaren av denna befattning. Hans tjänst är, framhåller polisintendenten, av synnerligen slitande natur och kräver av innehavaren stor rörlighet och oförminskad arbetskraft. En förhöjning av tredje polisintendentens pensionsålder kunde förvisso icke ske annat än på bekostnad av hans förmåga att leda den honom underställda avdelningens spanings- och utredningsverksamhet, detta säkerligen till föga båtnad för samhället.

Polismästaren föreslår, med hänsyn till andre och tredje polisintendenternas tjänstgöring, att pensionsåldern för dem icke sättes högre än för närvarande, nämligen i regel till 62 år.

Beträffande de befattningshavare vid överståthållarämbetet och polisverket i Stockholm, å vilka statens civila avlöningsreglemente är avsett att tillämpas från och med den 1 januari 1930, finner jag, i likhet med de sakkunniga, icke anledning att i allmänhet tillstyrka avvikelser från gällande bestämmelser angående pensionering av statstjänstemän. Den föreslagna rätten för dessa be-

fattningshavare att i *avlöningshänseende* tillgodoräkna sig förutvarande tjänstgöring vid överståthållarämbetet, såsom om de därunder innehaft statsavlönad tjänst, bör emellertid uppenbarligen utsträckas att äga tillämpning jämväl i *pensionshänseende*. I överensstämmelse härmed torde vid beräkning av tjänstår för pension jämväl böra tagas hänsyn till det tillgodoräknande av tidigare tjänstgöring utom överståthållarämbetet, som i avlöningshänseende föreslagits skola medgivas beträffande befattningshavarna i fråga.

I detta sammanhang må anmärkas, att nuvarande innehavaren av underståthållartjänsten visserligen innehar statsavlönad tjänst men att så varit fallet endast sedan 1918. Därförut har han emellertid sedan år 1899 innehaft ordinarie anställning vid överståthållarämbetet. Nyssberörda rätt att i pensionshänseende tillgodoräkna tidigare tjänstgöring vid överståthållarämbetet bör med hänsyn härtill givas sådan avfattning, att jämväl underståthållaren kommer i åtnjutande därav.

Med avseende å frågan om *pensionsålder* för här avsedda befattningshavare anser jag i fråga om polismästaren samt nuvarande förste polisintendenten (chefen för poliskammaren) och fjärde polisintendenten (föreståndaren för polis-skolan) anledning icke föreligga att frångå det av de sakkunniga framställda förslaget om höjning av pensionsåldern till 65 år.

Beträffande däremot nuvarande andre polisintendenten (chefen för ordningspolisen) och tredje polisintendenten (chefen för kriminalavdelningen) torde, på sätt även polismästaren i Stockholm framhållit, kunna ifrågasättas lämpligheten av att för dem fastställa högre pensionsålder än den för närvarande gällande eller 62 år. Särskilt är detta fallet beträffande andre polisintendenten, vilken i egenskap av chef för ordningspolisen städse måste kunna vistas å rörlig fot och vars tjänst, särskilt vid större tilldragelser i huvudstaden, måste å sin innehavare ställa avsevärda krav beträffande arbetsförmåga och vitalitet. Att även befattningen såsom tredje polisintendent är synnerligen krävande, torde vara uppenbart, men hans åligganden skola likväl ej i samma utsträckning som andre polisintendentens fullgöras utom tjänsterummet, och han är ej heller nödsakad att i samma omfattning som denne i och för ordningens upprätthållande träda i personlig kontakt med allmänheten.

Av anförda skäl synes det mig befogat, att pensionsåldern för den polisintendent, som är chef för ordningspolisen, fastställes till 62 år. Beträffande polismästaren samt övriga polisintendenter vill jag däremot i enlighet med det anförda förorda de sakkunnigas förslag om en pensionsålder av 65 år. Med hänsyn till denna åldersgräns torde för rätten att erhålla hel pension böra uppställas krav å allenast 30 tjänstår.

För närvarande äga emellertid, såsom tidigare erinrats, samtliga ifrågavarande befattningshavare rätt till pension vid 62 års ålder. Det torde vid sådant förhållande vara mindre lämpligt att beträffande tjänsternas nuvarande innehavare göra ändring härutinnan. Jag vill därför föreslå, att de *nuvarande* innehavarna av befattningarna såsom polismästare samt förste, tredje och fjärde polisintendenter i Stockholm medgivas rätt att, därest de så önska, avgå med pension vid 62 års ålder.

Med avseende särskilt å nuvarande innehavaren av polismästartjänsten, Gustaf Rudolf Hårleman, får jag vidare i likhet med de sakkunniga föreslå, att han, för att icke genom omorganisationen försättas i sämre ställning än den som nu tillkommer honom i fråga om tjänstårsberäkning för pension, erhåller rätt att i pensionshänseende tillgodoräkna sig den tid, varunder han i riket uppehållit polismästartjänst, som om han därunder innehaft statstjänst.

Vad jag i det föregående föreslagit angående fastställande av pensionsålder för polismästaren och polisintendenterna måste tydligtvis föranleda ändringar i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension. Det lär ankomma på chefen för finansdepartementet att i annat sammanhang göra framställning i sådant hänseende. Därvid torde ock böra göras den hemställan, som erfordras för realiserande av det nyss tillstyrkta förslaget beträffande rätt för nuvarande innehavare av polismästarebefattningen samt vissa av polisintendentsbefattningarna att avgå med pension vid för dem nu stadgad pensionsålder.

III. Vissa frågor beträffande familjepensionering.

Den föreslagna överflyttningen av vissa befattningshavare från kommunal-avlönade tjänster till statsverkets lönestat skulle även komma att inverka å familjepensionsförhållandena för dylika befattningshavare. Med avseende härå hava de sakkunniga anfört i huvudsak följande:

De tjänstemän, vilka för närvarande uppbära avlöning från Stockholms stad, äro i flertalet fall delägare i Stockholms stads befattningshavares pensionskassa för vissa efterlevande; skyldighet för dem att inträda i kassan är stadgad i 1 § av det för kassan gällande, av Kungl. Maj:t den 24 augusti 1926 fastställda reglementet. Enligt 2 § i samma reglemente gäller vidare, att delägare, som utan pension lämna stadens tjänst, *äger* tillgodonjuta delaktighet i kassan, därest han *ärligen* innan den 8 mars till kassan inbetalar stadgad avgift. Någon *skyldighet* att vid frånträde av stadens tjänst kvarstå i kassan finnes sålunda icke; fastmera föreligger för närvarande förslag till sådan ändring av reglementet, att befattningshavare, som lämna stadens tjänst, blir pliktig utträda ur kassan.

Å andra sidan gäller, att befattningshavare, som tillträder ordinarie stats-tjänst, varom nu är fråga, är skyldig ingå i civilstatens änke- och pupillkassa.

Detta medför alltså, att kommunalavlönad tjänsteman, som överflyttas till statsavlönad tjänst, får vidkännas nya, ofta avsevärda kostnader för avgifter till pensionering av änka och barn, ävensom, därest han ej vill tillhöra två dylika kassar, går miste om hela eller större delen av inbetalningarna till stadens ifrågavarande kassa.

Härvidlag synes förty böra ifrågasättas, huruvida icke dessa tvångsöverförda befattningshavare borde befrias från skyldigheten att inträda i civilstatens änke- och pupillkassa. I stället skulle då stå dem öppet att fortfarande tillhöra Stockholms stads befattningshavares pensionskassa för vissa efterlevande. Avgifterna till kassan böra av dessa tjänstemän fortfarande erläggas kvartalsvis med $\frac{1}{4}$ i envar av februari, maj, juli och november månader. Stockholms stad förskotterar före den 8 mars varje år $\frac{3}{4}$ av dessa pensionsavgifter till kassan samt uppbär därefter befattningshavarnas inbetalningar under maj, juli och november månader.

Av en dylik föreskrift skulle dock följa, att pensionsbeloppen aldrig komma

att överstiga vad som i detta hänseende gällde den 30 juni 1929. Befordran till högre statstjänst kan nämligen icke medföra ändring beträffande delägarbeloppet i denna stadens kassa. Denna olägenhet synes emellertid i de fall, som här kunna förekomma, icke vara av större betydelse.

Stockholms stad har icke haft något att erinra mot förslaget i denna del.

Styrelsen över civilstatens änke- och pupillkassa har däremot i avgivet yttrande funnit sig icke kunna biträda de sakkunnigas förslag utan förklarat sig finna det mindre lämpligt att i fråga om de av omorganisationsförslaget berörda befattningshavarna vid överståthållarämbetet medgiva avvikelser från eljest gällande familjepensionsbestämmelser och därigenom äventyra familjepensionens effektivitet. Till stöd för sin uppfattning härutinnan har styrelsen anfört i huvudsak följande:

I avseende å familjepensioneringen gäller för de ordinarie befattningshavarna vid överståthållarämbetet, att av de statsavlönade befattningshavarna de manliga äro förpliktade till delaktighet i civilstatens änke- och pupillkassa och de kvinnliga underkastade föreskrifterna i kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 279) samt att såväl de manliga som de kvinnliga kommunalt avlönade befattningshavarna i allmänhet äro skyldiga att vara delägare i Stockholms stads befattningshavares pensionskassa för vissa efterlevande.

Vid befattningshavares övergång, tvångsvis eller frivilligt, från kommunalt avlönad tjänst till tjänst på statsverkets lönestat upphör i fråga om såväl manlig som kvinnlig befattningshavare förutvarande skyldighet att tillhöra den kommunala kassan, vederbörande obetaget att mot fortsatt erläggande av föreskrivna avgifter frivilligt kvarstå i kassan för det vid övergången gällande delaktighetsbeloppet. Såsom de sakkunniga framhållit, föreligger emellertid förslag om att avgången från den kommunalt avlönade tjänsten skulle medföra o villkorlig förlust av delaktighet i kassan, dock med rätt för den avgångne att återfå viss del av de till kassan erlagda avgifterna. Den vid övergång av ifrågasatt art inträdande förpliktelsen för manlig befattningshavare, som ej uppnått 60 levnadsår, att ingå i civilstatens änke- och pupillkassa och för kvinnlig befattningshavare, som är yngre än 60 år, att underkasta sig föreskrifterna i förberörda kungörelse är, om befattningshavare överskridit 29 års ålder, förknippad med skyldighet att erlagga särskilda, i vissa fall ganska betungande befordringsavgifter.

Nu hava de sakkunniga ifrågasatt, att manliga befattningshavare, som tvångsförflyttas från tjänst på kommunens lönestat till lägre avlönad statstjänst, skulle befrias från skyldigheten att inträda i civilstatens änke- och pupillkassa. Däremot synas de sakkunniga icke hava tänkt sig, att särskilda medgivanden skulle göras vid övergång under andra förhållanden mellan statsverkets och kommunens lönestater, detta oaktat åtminstone i fråga om de nu kommunalt avlönade kvinnliga befattningshavarna, vilka skulle komma att tvångsförflyttas till lägre avlönade statstjänster, liknande förhållanden synas vara att motse som de, vilka föranlett de sakkunniga att ifrågasätta särskilda undantagsbestämmelser för nyssnämnda manliga befattningshavare.

Den av de sakkunniga ifrågasatta befrielsen från delaktighet i civilstatens änke- och pupillkassa för de tillsynes jämförelsevis talrika manliga befattningshavare, som skulle komma att tvångsförflyttas, skulle medföra, att rätten till pension åt de efterlevande skulle bliva beroende på fullgörandet av vederbörande befattningshavares frivilliga åtagande att efter förflyttningen fortsätta avgiftsbetalningen till den kommunala pensionskassan. Under inga förhållanden, ej ens på grund av framtida befordran till högre statstjänst vid eller utom överståthållarämbetet, skulle därvid familjepensionen bliva högre än

som motsvarar delaktigheten vid den i samband med omorganisationen företagna tvångsförflyttningen. Vid försummad avgiftsbetalning eller, därest förut antydda förslag till ändring av reglementet för den kommunala kassan skulle vinna fastställelse innan omorganisationsförslaget blir genomfört, skulle befattningshavarnas efterlevande komma att helt uteslutas från rätt till pension.

I betraktande av nu anförda omständigheter synes de sakkunnigas förslag icke erbjuda en tillfredsställande lösning av familjepensionsfrågan för de av förslaget berörda befattningshavarna. I avseende å den ifrågasatta befrielsen från delaktighet i civilstatens änke- och pupillkassa är därjämte att märka, att en dylik befrielse skulle innebära en avvikelse från bestämmelserna i kassans reglemente, som synes vara ägnad att ingiva principiella betänkligheter och vilken i varje fall icke torde kunna medgivas utan hörande av kassans fullmäktige.

Visserligen skulle tillämpningen av gällande familjepensionsbestämmelser i en del fall komma att för befattningshavarna medföra en i någon mån försämrad ställning i familjepensionshänseende i form av ökade årsavgifter, lägre pensionsbelopp, förpliktelse att erlägga befordrings-, respektive överårighetsavgifter m. m. Men i den mån så befinnes skäligt torde befattningshavarna och deras efterlevande kunna beredas lämplig kompensation härför, förslagsvis genom bidrag från staden till avgifterna och till utfyllnad av pensionerna. I första hand synas de tvångsförflyttade befattningshavarna, såväl de manliga som de kvinnliga, böra ifrågakomma till erhållande av sådan kompensation, varvid givetvis rätten till frivilligt kvarstå i den kommunala kassan icke längre deleas inträffande frivillig övergång till annan tjänst än den, till vilken vederbörande tvångsförflyttats.

Slutligen erinrar anstaltens styrelse om att befattningshavare, som efter fyllda 60 år övergå till statens tjänst vid överståthållarämbetet, icke kunna bli delaktiga i civilstatens änke- och pupillkassa, respektive underkastade bestämmelserna i kungörelsen den 18 juni 1925. Skulle vid omorganisationsförslagets genomförande rätten till frivilligt kvarstå i den kommunala kassan icke längre bestå, synes därför kunna ifrågasättas, att staden ifråga om sådana överåriga befattningshavare, vilka komma att tvångsförflyttas, vidtager särskilda åtgärder i syfte att bibehålla dem vid deras tidigare grundlagda familjepensionsrätt. Jämväl för underlättande av frivillig övergång till statens tjänst av överåriga befattningshavare, exempelvis polismästaren, torde möjligen motsvarande åtgärder kunna befinnas ändamålsenliga.

Departements-
chefen.

Av de kommunalavlönade befattningshavare, vilka skulle överflyttas till statsverkets lönestat, äro de manliga tjänstemännen samtliga delägare i Stockholms stads befattningshavares pensionskassa. Av de kvinnliga befattningshavarna äro endast de, vilkas tjänster å stadens lönestat äro placerade i sjunde lönegruppen eller högre, delägare i nämnda kassa; så är för den skull förhållandet allenast med två av de kvinnliga befattningshavare, om vilka nu är fråga. Därest rörande nu avsedda tjänstinnehavare särskilda bestämmelser icke meddelas, bliva de manliga skyldiga att inträda i civilstatens änke- och pupillkassa samt *alla* kvinnliga befattningshavare underkastade bestämmelserna i kungörelsen den 18 juni 1925 angående pensionering av efterlevande barn till kvinnliga befattningshavare i statens tjänst. Detta skulle, såsom de sakkunniga antytt samt styrelsen för civilstatens änke- och pupillkassa vitsordat, för åtskilliga av dem medföra en försämrad ställning i familjepensionshänseende på grund av ökade årsavgifter, lägre pensionsbelopp samt förpliktelse att erlägga icke

oväsentliga befordrings-, respektive överårighetsavgifter m. m. På sätt de sakkunniga uttalat, torde det icke rimligen kunna ifrågasättas, att de tvångsflyttade befattningshavare, vilka nu tillhöra stadens kassa, skulle själva vidkännas berörda, ingalunda obetydliga ökning i kostnaderna för familjepensioneringen — en ökning, varemot icke skulle svara en motsvarande höjning utan tvärtom en minskning av familjepensionens belopp.

Då det gäller att avgöra, vilka åtgärder som till förebyggande härav böra vidtagas, torde till en början böra skiljas mellan de manliga befattningshavare, vilka förut tillhöra stadens pensionskassa, samt de kvinnliga tjänst innehavarna över huvud taget. Med avseende å förstnämnda grupp lära två möjligheter kunna tänkas. Atingen kan så ordnas — något som styrelsen för civilstatens änke- och pupillkassa närmast förordnat — att befattningshavarna inträda i denna kassa samt att Stockholms stad lämnar bidrag till avgifterna och till utfyllnad av pensionsbeloppen, eller också kan tänkas, såsom de sakkunniga för sin del föreslagit, att befattningshavarna få kvarstå i stadens pensionskassa och befrias från skyldigheten att inträda i civilstatens kassa. Det förstnämnda alternativet skulle innebära, att stadens pensionskassa finge behålla samtliga av dessa befattningshavare inbetalta avgifter samt att staden i stället finge gälda väsentliga kostnader för deras inträde i civilstatens kassa; trots detta skulle befattningshavarna icke bliva bättre ställda med avseende å familjepensioneringen. Härutöver skulle en dylik åtgärd komma att medföra åtskillig omgång vid ersättningsbeloppens fixerande och uttagande, en olägenhet, som visserligen i första hand komme att drabba Stockholms stad men som även torde komma att medföra besvärigheter för statsverket och för befattningshavarna själva. Dessutom torde kunna med fog ifrågasättas, om Stockholms stad är villig ikläda sig dessa ytterligare kostnader, vilka i själva verket endast skulle komma stadens befattningshavares pensionskassa tillgodo. En lösning av ifrågavarande spörsmål i nu antydd riktning synes mig därför mindre lämplig.

Befriar man däremot befattningshavarna från skyldigheten att inträda i civilstatens änke- och pupillkassa, torde frågan om familjepensioneringens ordnande vinna en enkel och praktisk lösning. Jag vill erinra därom, att dylika undantag tidigare ägt rum. Sålunda angivas i reglementet för sistnämnda kassa § 2 mom. 2 b) åtskilliga tjänster, vilkas innehavare äro befriade från delaktighet i kassan på den grund, att de äro delägare i andra motsvarande kassor. Med tillämpning av denna bestämmelse befriades år 1908 vissa befattningshavare vid marinförvaltningen från inträde i civilstatens kassa, och år 1914 ägde motsvarande befrielse rum beträffande befattningshavare vid lotsstyrelsen och lotsverket. På motsvarande sätt har vid åtskilliga tillfällen, då statsverket övertagit enskilda järnvägar, blivit bestämt, att befattningshavarnas efterlevande finge efter eget val åtnjuta pension enligt de för statens järnvägars änke- och pupillkassa stadgade grunder eller enligt stadgarna för den enskilda järnvägens pensionskassa. Visserligen måste i nu förevarande fall hänsyn tagas till att staten icke har möjlighet att utöva någon kontroll över Stockholms stads pensionskassa. Detta torde dock icke i och för sig böra utgöra hinder för till-

lämpning av motsvarande tillvägagångssätt, därvid dock torde böra fordras, att Stockholms stad gentemot staten garanterar fullgörandet av den kommunala kassans nu ifrågavarande förbindelser.

Väljer man sist angivna alternativ, torde det emellertid vara nödvändigt att vid befrielsen från skyldighet för de tvångsförflyttade tjänstemännen att ingå i civilstatens änke- och pupillkassa foga det villkoret, att tjänstemännen skola vara skyldiga att kvarstå i stadens kassa. I motsatt fall skulle de ju genom utträde ur sistnämnda kassa kunna helt äventyra familjepensioneringen. Föreskrift i nämnda hänseende bör förty meddelas i samband med befattningshavarnas förflyttning, och pensionsavgifterna till stadens kassa böra på sätt äger rum beträffande andra pensionsavgifter avdragas å avlöningarna. Vad styrelsen för civilstatens änke- och pupillkassa anfört därom, att en ändring i reglementet för Stockholms stads pensionskassa skulle kunna omöjliggöra för ifrågavarande befattningshavare att kvarstå i sistnämnda kassa, är visserligen riktigt men torde sakna praktisk betydelse. Enligt vad jag inhämtat hava visserligen underhandlingar pågått mellan kassan och Stockholms stad angående reglementsändringar, men dessa underhandlingar hava icke givit något positivt resultat; för närvarande hava delägarna i kassan förklarat sig icke vilja upptaga vidare förhandlingar i denna fråga. Följaktligen torde med säkerhet kunna antagas, att nuvarande bestämmelser i reglementet skola gälla ännu vid omorganisationens ikraftträdande. I varje fall har för övrigt, såsom tidigare erinrats, Stockholms stad för sin del icke haft någon erinran mot de sakkunnigas förslag att befattningshavarna skulle kvarstå i den kommunala pensionskassan för efterlevande; därav torde följa, att staden — om mot förmodan nytt reglemente för den kommunala kassan skulle utfärdas före omorganisationen — kommer att tillse, att ifrågavarande tjänst innehavare erhålla rätt att kvarstå i kassan.

Mot den lösning av frågan om familjepensioneringen, vilken jag sålunda närmast velat förorda, kan givetvis invändas, att därmed är förknippad den olägenheten, att höjning av familjepensionen icke kan inträda utöver det belopp, varmed densamma skolat utgå, därest befattningshavaren städse kvarstode i samma lönegrad, som han vid förflyttningen innehade. Detta vill med andra ord säga, att för ifrågavarande befattningshavare eventuellt blivande befordran till högre tjänst icke skulle medföra förhöjning av familjepensionens belopp. Denna erinran är givetvis riktig men torde, såsom redan de sakkunniga anföra, icke böra tillmätas större betydelse. De nuvarande kanslisterna inom överståthållarämbetet torde efter omorganisationen bibehålla nuvarande tjänstegrad; någon ytterligare befordran kan för dem icke påräknas, då ju för högre tjänster inom överståthållarämbetet erfordras juridisk examen. För kanslisterna torde det med hänsyn härtill vara ekonomiskt något fördelaktigare att kvarstå i den kommunala kassan. De högre tjänstemännen i överståthållarämbetet äro redan nu berättigade till så stor familjepension från stadens pensionskassa, att de, även i händelse av ytterligare befordran, näppeligen skulle kunna erhålla högre familjepension från civilstatens änke- och pupillkassa. Endast innehavarna av lägre juristtjänster inom överståthållarämbetet, beträffande vilka tjänster familjepensionen är bestämd till jämförelsevis lågt belopp, kunna tänkas bliva sämre

ställda med avseende å familjepensioneringen i händelse av blivande befordran till högre tjänst. Detta gäller emellertid allenast ett par befattningshavare, och jag kan sålunda, såsom nyss framhållits, icke finna den påtalade olägenheten vara av större betydelse.

Då avgörandet av frågan om befrielse för här avsedda befattningshavare från skyldigheten att inträda i civilstatens änke- och pupillkassa lärer ankomma på Kungl. Maj:t, torde något riksdagens beslut i ämnet icke påkallas. Jag har dock ansett mig böra här redogöra för min uppfattning i frågan, såvitt denna för närvarande kan bedömas, för att sätta riksdagen i tillfälle att, om den därtill finner anledning, uttala sig i ämnet. Då fullmäktige i civilstatens änke- och pupillkassa sammanträda i oktober månad innevarande år samt omorganisationen av överståthållarämbetet icke är avsedd att träda i kraft förrän från och med den 1 januari 1930, lärer Kungl. Maj:t äga tillfälle att inhämta fullmäktiges yttrande, innan beslut i frågan meddelas.

Beträffande de två kvinnliga befattningshavare, vilka för närvarande äro delägare i stadens befattningshavares pensionskassa för vissa efterlevande, torde i anslutning till vad jag nyss anfört angående de manliga delägarna i kassan böra så ordnas, att de få kvarstå i den kommunala pensionskassan. Någon skyldighet för dessa kvinnliga befattningshavare att inträda i civilstatens änke- och pupillkassa finnes ej, men däremot bliva de, såsom anförts, om annat ej stadgas, enligt förberörda kungörelse den 18 juni 1925 angående pensionering av efterlevande barn till kvinnliga befattningshavare i statens tjänst skyldiga att för pupillpensionering till statsverket erlägga motsvarande avgifter. Då jag beträffande de manliga befattningshavarna förutsatt befrielse från delaktighet i civilstatens änke- och pupillkassa och från avgifter till denna kassa torde beträffande dessa två kvinnliga tjänst innehavare böra medgivas motsvarande befrielse från avgiftsplikt enligt 1925 års kungörelse, dock endast så länge de kvarstå i stadens kassa. Härutinnan torde riksdagens medgivande böra inhämtas.

Annorlunda ställer sig emellertid frågan beträffande sådana tvångsförflyttade kvinnliga befattningshavare, vilka för närvarande *icke* äro delägare i Stockholms stads befattningshavares pensionskassa, d. v. s. kvinnliga befattningshavare i kontorsbiträdes- och skrivbiträdesgraderna. Efter överförandet till statsavlönad tjänst skulle även dessa bliva skyldiga erlägga avgifter enligt förberörda kungörelse den 18 juni 1925. Avgifterna skulle utgöra, för år räknat, 65,52 kronor för befattningshavare i lönegraden B 2 och 72,24 kronor för befattningshavare i lönegraden B 4.

Det synes mig icke kunna ifrågasättas att för dessa kvinnliga befattningshavare meddela befrielse från skyldigheten att erlägga avgifter för familjepensionering. Den omständigheten, att Stockholms stad ansett sig böra begränsa familjepensioneringen till befattningshavare i sjunde och högre lönegrupper, lärer näppeligen böra föranleda statsverket att beträffande ifrågavarande lägre kvinnliga befattningshavare intaga samma ståndpunkt. Några billighets skäl synas ej heller kunna anföras till stöd för en dylik befrielse. En sak är att medgiva, att familjepensioneringen vid övergången till den nya organisationen

undantagsvis må ordnas enligt andra grunder, än staten eljest funnit lämpliga. Något helt annat vore däremot att medgiva vissa befattningshavare fullständig befrielse från skyldigheten att bidra till dylik pensionering. Ett förslag av sist angivna innebörd saknar jag anledning att förorda. Jag anser i stället, att nu berörda kvinnliga befattningshavare av lägre grad böra vara underkastade samma skyldigheter, som enligt oförmälda kungörelse av den 18 juni 1925 gälla för övriga kvinnliga innehavare av ordinarie befattning i statens tjänst.

Å andra sidan läser däremot icke kunna påfordras, att dessa tvångsöverförda kvinnliga befattningshavare skulle nödgas vid övergången till statsavlönad tjänst erlägga befordrings- eller överårighetsavgifter, vare sig dessa avgifter gottgöras dem av Stockholms stad eller ej. I sådant hänseende torde böra meddelas motsvarande beslut som vid utfärdandet av 1925 års kungörelse angående pensionering av efterlevande barn till kvinnliga befattningshavare i statens tjänst, nämligen att vid bestämmandet av familjepensionsavgift för den kvinna, som vid omorganisationens ikraftträdande redan innehar ordinarie tjänst vid överståthållarämbetet, skall så anses, som hade hon inträtt i vederbörande familjepensionsinrättning för befattningshavare i statens tjänst vid den tidpunkt, då hon tillträdde ordinarie befattning vid ämbetet samt därefter erlagt stadgade avgifter. Vidare torde beträffande nu avsedda befattningshavare böra, i anslutning till vad som skedde vid utfärdandet av 1925 års nyssnämnda kungörelse, stadgas, att för den vid omorganisationens ikraftträdande innehavda befattningen familjepensionsavgifter icke skola utgöras, efter det befattningshavaren med pension avgått från tjänsten.

I här angivna hänseenden torde riksdagens bemyndigande böra inhämtas.

Hemställan.

Under återopande av vad jag sålunda i skilda hänseenden anført får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, under förutsättning att omorganisation av överståthållarämbetet i huvudsaklig överensstämmelse med av Kungl. Maj:t i sådant hänseende framlagt förslag kommer till stånd,

dels medgiva, att befattningshavare, som vid omorganisationens ikraftträdande innehar ordinarie tjänst vid överståthållarämbetet, må äga att i pensionshänseende tillgodoräkna sig förutvarande tjänstgöring vid överståthållarämbetet, ändå att avlöningen under sådan tjänstgöring helt eller delvis icke utgått av statsmedel;

dels medgiva, att befattningshavare, som nyss sagts och som under sin anställning vid överståthållarämbetet ägt för pension tillgodoräkna sig tidigare tjänstgöring utom ämbetsverket, må äga att i pensionshänseende fortfarande tillgodonjuta denna tjänstetidsberäkning;

dels medgiva, att polismästaren i Stockholm Gustaf Rudolf Härleman härutöver må äga att i pensionshänseende tillgodoräkna sig tidigare tjänstgöring såsom polismästare inom riket, såsom om han därunder innehaft statstjänst;

dels föreskriva, att kvinnlig befattningshavare vid överståthållarämbetet, vilken vid omorganisationens ikraftträdande är delägare i Stockholms stads befattningshavares pensionskassa för vissa efterlevande, skall vara befriad från skyldigheten att erlägga avgifter för familjepensionering enligt kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 279) angående pensionering av efterlevande barn till kvinnliga befattningshavare i statens tjänst, så länge hon fortfarande är delägare i nämnda kassa;

dels ock i fråga om annan kvinnlig befattningshavare, som vid omorganisationens ikraftträdande innehar ordinarie tjänst vid överståthållarämbetet, besluta, ej mindre att vid bestämmande av familjepensionsavgift skall så anses, som hade hon inträtt i familjepensionsinrättning för befattningshavare i statens tjänst vid den tidpunkt, då hon tillträdde ordinarie befattning vid överståthållarämbetet, samt därefter erlagt stadgade avgifter, än även att för den vid omorganisationens ikraftträdande innehavda befattningen avgifter icke skola utgöras efter det befattningshavaren med pension avgått från tjänsten.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däruti statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Conr. Falkenberg.